

Від нейтрального статусу до курсу на колективну безпеку: еволюція підходів України до забезпечення національної безпеки

Максим Сергійович Ромчук*

*НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України, Харків, Україна*

*e-mail: romchuk99maxim@gmail.com

Анотація

Актуальність дослідження зумовлено тим, що постійний нейтралітет та організація колективної безпеки – складний і неоднозначний вибір, який постав перед Україною з моменту здобуття незалежності. Метою статті є дослідження еволюції безпекової політики незалежної України, яка пройшла складний шлях від проголошення статусу постійно нейтральної і позаблокової держави до конституційно закріпленого зовнішньополітичного курсу на євроатлантичну інтеграцію. У роботі використано історичний, догматичний і порівняльно-правовий методи в процесі дослідження історичного аспекту генезису політики національної безпеки. Під час вивчення різних шляхів забезпечення національної безпеки використано діалектичний метод, що дало змогу виокремити два шляхи: проголошення статусу постійно нейтральної держави або участь в організації колективної безпеки. Хронологічні межі дослідження визначено від моменту проголошення державного суверенітету України. У статті доведено, що політичні й наукові дебати про переваги нейтралітету чи участі в організації колективної безпеки для забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави, а також національної безпеки європейських країн пов'язані з біполярною моделлю міжнародних відносин, яка склалася в епоху холодної війни. За цих умов окремі європейські держави (Австрія, Ірландія, Фінляндія, Швеція), попри негативний досвід Другої світової війни, коли грубо порушувався статус нейтральних держав, все ж воліли опинитися за межами протистояння двох військово-політичних блоків. З цією метою вони проголошували себе постійно нейтральними та брали участь у русі неприєднання. У дослідженні зазначено, що відхід від біполярної моделі на певний час пригасив дискусії. Однак політика реваншизму і неоімперська ідеологія, взяті на озброєння російським керівництвом, змусили європейські держави переосмислити доцільність дотримання постійного нейтралітету в контексті сучасної геополітичної ситуації. Розкрито обумовленість надання на момент створення Української держави переваги статусу постійно нейтральної і позаблокової держави як гарантії національної безпеки України наявністю ядерної зброї на її території, що унеможливило участь в організації колективної

безпеки (НАТО). Ядерне роззброєння, яке здійснила Україна під тиском росії та США, відкрило шляхи для нормалізації відносин з Європейським Союзом і НАТО. Водночас, обравши вступ до НАТО як гарантію власної безпеки, Україна в XXI ст. демонструвала непослідовність у реалізації свого наміру через коливання зовнішньо-політичного курсу президентів України. Агресія проти України, розпочата росією в 2014 р., зробила участь в організації з колективної безпеки (НАТО) питанням часу. Наближення Збройних Сил України до стандартів НАТО дало позитивний результат у відбитті збройної агресії російської федерації. Збройні Сили України, які можна вважати сьогодні найдосвідченішою армією в Європі, роблять Україну бажаним членом НАТО після завершення війни.

Ключові слова: державний суверенітет; національні інтереси; національна безпека; постійний нейтралітет; колективна безпека; північноатлантична інтеграція; оборона; війна; Україна; НАТО.

From Neutral Status to a Course Towards Collective Security: Evolution of Ukraine's Approaches to Ensuring National Security

Maksym S. Romchuk*

Research Institute of State Building and Local Self-Government
of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine

*e-mail: romchuk99maxim@gmail.com

Abstract

Permanent neutrality and the organization of collective security is a complex and ambiguous choice that Ukraine has faced since gaining independence. The purpose of the article is to study the evolution of the security policy of independent Ukraine, which has gone a long way from the proclamation of the status of a permanently neutral and non-aligned state to the constitutionally enshrined foreign policy course towards Euro-Atlantic integration. The work uses historical, dogmatic and comparative legal methods in the course of studying the historical aspect of the genesis of national security policy. The author uses the dialectical method to study various ways of ensuring national security, which made it possible to distinguish two ways: the declaration of the status of a permanently neutral state or participation in a collective security organization. The chronological boundaries of the study are defined from the moment of proclamation of Ukraine's state sovereignty. The article proves that political and scientific debates on the benefits of neutrality or participation in a collective security organization for ensuring the sovereignty and territorial integrity of the state, as well as its national security of European countries, are related to the bipolar model of international relations that emerged during the Cold War era. Under these conditions, some European states (Austria, Ireland, Finland, Sweden), despite the negative outcome of World War II, when the status of neutral states was grossly violated, still wanted to stay outside the confrontation between the two military and political blocs. To this end, they

declared themselves permanently neutral and participated in the non-aligned movement. The article notes that the departure from the bipolar model has temporarily dampened the debate. However, the policy of revanchism and neo-imperial ideology adopted by the Russian leadership forced European states to rethink the feasibility of maintaining permanent neutrality in the context of the current geopolitical situation. The author reveals that at the time of the creation of the Ukrainian state, the preference for the status of a permanently neutral and non-aligned state as a guarantee of Ukraine's national security was conditioned by the presence of nuclear weapons on its territory, which made it impossible to participate in the collective security organization (NATO). Ukraine's nuclear disarmament, which was carried out under pressure from Russia and the United States, opened the way for normalization of relations with the European Union and NATO. At the same time, having chosen NATO membership as a guarantee of successful security, Ukraine in the twenty-first century demonstrated ineffectiveness in realizing its intention due to fluctuations in the foreign policy course of Ukrainian presidents. The aggression against Ukraine launched by Russia in 2014 made participation in the collective security organization (NATO) a matter of time. The approximation of the Armed Forces of Ukraine to NATO standards has yielded positive results in repelling Russia's armed aggression. The Armed Forces of Ukraine, which can be considered the most experienced army in Europe today, make Ukraine a desirable NATO member after the war.

Keywords: state sovereignty; national interests; national security; permanent neutrality; collective security; North Atlantic integration; defense; war; Ukraine; NATO.

Вступ

Будь-яка держава як суверенний суб'єкт міжнародного права має право самостійно, на свій розсуд і відповідно до національної культури безпеки вирішувати питання стосовно шляхів забезпечення свого суверенітету і безпеки [1].

Феномен постійного нейтралітету пов'язаний із міжнародно-правовим статусом держави, згідно з яким вона зобов'язується не брати участі в збройних конфліктах та не входити до військово-політичних союзів і блоків. Інститут нейтралітету оформився у XIX ст.¹ і з того часу відігравав важливу роль у забезпеченні безпеки в Європі [3]. Вважається, що держави самостійно і добровільно обирають цей статус, пов'язуючи з ним сподівання на забезпечення в такий спосіб своєї незалежності й безпеки, що не виключає нав'язування такого статусу великими державами, як це мало місце у випадку з Австрією². З огляду на Новітню історію, проголошення нейтралітету не є

¹ Gavouneli M. зазначає, що постійний нейтралітет, що сприймається як практичний механізм для прагматичних цілей і розроблений на основі державної практики та періодичної судової практики національних судів і міжнародних трибуналів, став частиною великої роботи з кодифікації, яка розпочалася в середині XIX ст. і триває до сьогодні [2].

² Визнання статусу постійно нейтральної держави стало умовою згоди СРСР на відновлення суверенітету і незалежності Австрії відповідно до Державної угоди про відновлення незалежної й демократичної Австрії (1955).

дієвою гарантією збереження суверенітету і незалежності – справедливність такого висновку доводить історія Другої світової війни, коли оголошений нейтралітет¹ забезпечив збереження незалежності лише Ірландії, Іспанії, Ліхтенштейну, Португалії, Сан-Маріно, Швейцарії і Швеції², тоді як решта країн, що проголосила себе нейтральними (Данія, Нідерланди, Норвегія³), були окуповані нацистською Німеччиною. Саме аналіз реального стану дотримання постійного суверенітету під час Другої світової війни дає підстави зазначити, що розуміння терміна «нейтралітет» завжди залежить від конкретного соціального контексту, в якому вони матеріалізувалися [4, с. 24–26].

Зважаючи на залежність ефективності постійного нейтралітету як гарантії дотримання суверенітету, поваги до незалежності й територіальної цілісності держави, від волі великих держав, переважна більшість європейських країн після Другої світової війни⁴ обрали (або вона їм була нав'язана⁵) систему колективної безпеки як її альтернативу. При цьому національні уряди делегують створюваній міжнародній організації право реалізації відповідних суверенних прав та повноважень [3].

Після здобуття Україною незалежності перед політичним керівництвом країни постало питання про шляхи забезпечення суверенітету та національної безпеки, оскільки попри руйнацію біполярного світового порядку Україна опинилася між двома центрами впливу – так званими Заходом, персоніфікованим у НАТО і Європейським Союзом, та Сходом, представленим Організацією договору про колективну безпеку. На початку 1990-х рр. у зв'язку

¹ Окремі держави мали намір оголосити про свій нейтралітет, проте, одні, такі як Фінляндія, відмовилися від цієї ідеї через бомбардування своїх аеродромів радянською авіацією в 1941 р., а другі, наприклад Іран, були окуповані СРСР і Великою Британією.

² За часів Другої світової війни можна виокремити два етапи, які характеризують статус Швеції як постійно нейтральної держави. Перший етап (1940–1942 рр.) характеризується істориками як період «псевдонейтралітету», оскільки Швеція опинилася у стані підвищеної залежності країни від нацистської Німеччини: шведський уряд дав згоду на транзит німецьких невійськових вантажів і медперсоналу, а згодом підписав угоду про транзит солдатів і військових матеріалів до Норвегії і назад. Другий етап (починаючи з 1943 р.) пов'язаний із поверненням Швеції до політики дотримання суворого нейтралітету.

³ Слід зазначити, що під час Першої світової війни їх нейтралітет було дотримано. Порушення нейтралітету цих країн мало на меті уникнення морської блокади, яка успішно діяла протягом Першої світової війни.

⁴ Власне критичне ставлення до постійного нейтралітету як засобу забезпечення незалежності держави сформувалося після Першої світової війни [2]. Його існування продовжилося завдяки тому, що альтернатива у викладі системи колективної безпеки виникла вже після Другої світової війни.

⁵ Якщо набуття членства в НАТО мало добровільний характер, то вступ до Організації Варшавського договору таким вважати проблематично з огляду на те, що влада в країнах-членах цієї організації здійснювалася маріонетковими промосковськими режимами.

із прокомуністичною більшістю парламенту і невизначенням ядерного статусу, Україна не могла розраховувати на євроатлантичну інтеграцію, а тому вимушена була обрати курс на постійний нейтралітет і позаблоковий статус України¹ [6]. Однак з приходом в росії до влади путіна в 2000 р. і поступовим, але невпинним поверненням до імперської політики² подальше збереження постійного нейтралітету і позаблокового статусу створювало пряму загрозу на перетворення України на буферну державу, що цілком відповідало геополітичним інтересам Москви [7, с. 18, 58, 72; 8]. За цих умов розпочався перегляд підходів до обрання шляхів забезпечення суверенітету, територіальної цілісності й національної безпеки, внаслідок чого було обрано курс на європейську і євроатлантичну інтеграцію. Виправданість нового вектору зовнішньої, безпекової і оборонної політики підтвердила російсько-грузинська війна. Остаточна об'єктивізація справедливості нового курсу засвідчила російська агресія проти України 2014 р., яка в 2022 р. перейшла у повномасштабну війну. За цих умов не тільки політичне керівництво, а й українське суспільство в цілому усвідомило, що національним інтересам відповідає відмова від нейтралітету і позаблокового статусу на користь участі України в системі колективної безпеки, персоніфікованої в Північно-Атлантичному альянсі (НАТО)³.

Огляд літератури

Проблематика постійного нейтралітету і систем колективної безпеки була надзвичайно популярна у другій половині ХХ ст. як на Заході, так і в СРСР, що зумовлювалося біполярним світовим устроєм. Однак наукові праці радянських авторів відрізнялися заідеологізованістю та спрямованістю на обслуговування геополітичних інтересів Москви. Вітчизняні дослідники також не оминають увагою вказані проблеми, однак переважна більшість авторів розглядає зазначені явища з усталених позицій у контексті політичної науки (В. Антошкін, В. Цвірова [10], В. Вдовенко [11]) та науки міжнародного права (С. Веремієнко, М. Ющенко [12], Д. Гедиков [13], О. Коломієць [14], В. Манжола [15], О. Мельник [16], Н. Мельник [17], Я. Чистоколянний [18], М. Широєв [19], А. Яковлев [20]). Більш актуальними і практично

¹ Міжнародно-правовий статус постійного нейтралітету і політична доктрина позаблоковості (в ХХ ст. він був пов'язаний із рухом неприєднання) взаємопов'язані, проте не тотожні явища. Детальніше див.: [5].

² Віхами на цьому шляху стали: південно-осетинська війна (1991–1992), придністровський конфлікт (1990–1992), карабаські війни (1992–1994, 2016, 2020–2021), грузино-абхазька війна (1993 і 1998), російсько-український конфлікт навколо острова Тузла (2003), російсько-грузинська війна (2008), спонсором або прямим учасником яких була росія.

³ Так, за даними всеукраїнського соціологічного опитування, українці висловлюють рекордну підтримку щодо членства України в НАТО – 82 %. Це на 10 % більше порівняно з опитуванням у червні 2022 р. і на 23 % порівняно з даними за квітень 2022 р. [9].

значущими слід визнати дослідження, що побудовані на зіставленні постійного нейтралітету і системи колективної безпеки, щоправда, їх досить небагато (А. Зленко [21], Л. Чекаленко [22]), і лише поодинокі наукові праці (І. Яковюк, Є. Білоусов [7; 23]) аналізують сучасні тенденції в означеній сфері з позиції права національної безпеки. Позитивно впливають на об'єктивне висвітлення постійного нейтралітету і системи колективної безпеки використання наукових пошуків зарубіжних авторів (В. Frederking [24], М. Gavouneli [2], А. Orakhelashvili [25], N. Tsagourias, N. White [26] та ін. Становлять інтерес із позицій порівняльного правознавства підходи до досліджуваного питання науковців із Фінляндії і Швеції (W. Alberque, В. Schreer [27], R. Allison [28], А. Wieslander [29]), а також наших сусідів – Молдови і Туркменістану (О. Дорул [30], Г. Мельничук [31], В. Соколов [32]).

Попри накопичений вітчизняний і зарубіжний досвід, проблему переходу від статусу постійно нейтральної держави до системи колективної безпеки не можна вважати остаточно вирішеною, зважаючи на те, що не лише країна-агресор виступає категорично проти такої трансформації безпекової політики України, а й серед політичної еліти багатьох держав-членів НАТО, зокрема США, є противники вступу України в НАТО [7]. Це надає актуальності й практичної значущості дослідженням такого роду.

Матеріали та методи

Проблеми забезпечення суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки і оборони традиційно віднесені до зони відповідальності національних урядів. До їх вирішення залучаються науковців, які підходять до їх розв'язання з доктринальних, концептуальних позицій.

Міжнародні відносини є анархічними, але вони не є ні повністю безладними, ні цілком упорядкованими. Залежно від історичної епохи, специфіки міжнародних відносин, правової культури безпеки виникали і реалізовувалися певні підходи (унілатеральна система, принцип балансу сил, блокова система безпеки, постійний нейтралітет, система колективної безпеки, коопераційна система безпеки) до забезпечення національної безпеки і оборони держави. Паралельно з національною безпекою історично формується регіональна і міжнародна безпека. Отже, не існує єдиної концепції безпеки; «національна безпека», «регіональна безпека» і «міжнародна безпека» належать до різних наборів питань і беруть свій початок у різних історичних і філософських контекстах. Міжнародна та регіональна безпека, які прагнуть до формування загальних практик, правил і можливостей правозастосування, кидають виклик концепції національної безпеки як запущеної на національну державу та без

урахування безпеки інших держав. Попри це національна безпека залишається пріоритетною на всіх етапах розвитку міжнародних відносин.

Еволюція підходів до забезпечення національної безпеки зумовлювалася трансформацією викликів і загроз національній безпеці і обороні держав, станом розвитку міжнародних відносин і міжнародного права. При цьому слід зважати на те, що політичні та військові фактори більш переконливо, ніж економічні, пояснюють схильність держави вдаватися до сили або утримуватися від її застосування.

В основу дослідження покладено підхід, відповідно до якого позиція держави стосовно обрання шляхів забезпечення свого суверенітету, територіальної цілісності й національної безпеки може зазнавати ревізії відповідно до тих внутрішньо- і зовнішньополітичних умов, в яких на даний момент функціонує держава. Це, у свою чергу, дає уряду більше можливостей для інституціонального та змістового оформлення обраного вектору безпекової політики: обрання статусу постійно нейтральної держави або участь в організації колективної безпеки в Європі. Така можливість, пов'язується з одного боку, з внутрішньою природою та сприйняттям нейтралітету державами, з іншого – подібна «гнучкість» є результатом зміни міжнародного безпечового середовища після закінчення холодної війни.

Обмеження в роботі розглядом лише однієї організації колективної безпеки, а саме – НАТО, зумовлено тим, що, на думку автора, Організація Об'єднаних Націй, яка зробила першу в новітній історії спробу побудувати міжнародні відносини на принципі колективної безпеки, відповідно до якого протиправне застосування сили однією державою повинно зустріти опір об'єднаних зусиль всіх інших членів міжнародної спільноти, виявився недостатньо ефективним, особливо якщо країною агресором виступає держава – постійний член Ради Безпеки ООН. За цих умов регіональна (євроатлантична) організація колективної безпеки є на сьогодні організацією, що надає найбільші гарантії безпеки як своїм членам, так і союзникам.

Результати та обговорення

Сам факт існування та успішного функціонування держави безпосередньо залежить від стану забезпечення її безпеки. Міжнародно-правовий статус постійного нейтралітету чи участь у системі колективної безпеки – це вибір, який постав перед Україною з моменту здобуття незалежності. Парадигма національної безпеки України протягом останніх тридцяти років неодноразово зазнавала змін під впливом насамперед зовнішніх факторів¹, зокрема

¹ Хоча заради об'єктивності слід визнати, що особисті зовнішньополітичні уподобання більшості президентів України, а також усіх без винятку міністрів оборони до 2022 р., завдяки рішенням

геополітичних інтересів інших держав. Тому питання забезпечення такого стану національної безпеки, який гарантує суверенітет і територіальну цілісність України, були і залишаються абсолютним пріоритетом для органів державної влади і спеціалістів у сфері права національної безпеки, оскільки від їх успішного розв'язання залежить сам факт існування України як держави.

16 липня 1990 р. Верховна Рада Української РСР прийняла Декларацію про Державний суверенітет, що стало першим кроком на шляху до розбудови Української держави. Декларація визначила базові принципи забезпечення зовнішньої безпеки держави. У розділі IX «Зовнішня і внутрішня безпека» Декларації закріплено намір України стати у майбутньому (після її становлення як суверенної держави) постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї. Слід зазначити, що на пов'язуванні постійного нейтралітету з без'ядерним статусом наполягали США, коли після Другої світової війни перед Швецією постало питання стосовно реалізації власної воєнної ядерної програми¹.

Однак далі закріплення постійного нейтралітету в Декларації Верховна Рада на відміну, скажімо, від Австрії², не пішла і спеціального конституційного закону не прийняла. Цей крок засвідчив неглибоке наукове обґрунтування проблеми – швидкість і революційний характер суспільних перетворень не дав часу вітчизняним правникам долучитися до процесу його доктринального обґрунтування, а продемонстрував, швидше, політичну волю комуністичної більшості парламенту, яка не мала можливості перешкодити

яких відбувалося роззброєння української армії, були тими факторами, які здійснювали не менш суттєвий вплив на якісний стан національної безпеки держави.

¹ На початку 1950-х рр. Швеція розглядала можливість як виробництва власної ядерної зброї, так і її закупівлі в США (Стокгольм не мав необхідних фінансових ресурсів для виробництва ядерної зброї власними силами). У 1957 р. Швеція офіційно звернулася до США з цього питання (у зв'язку з політикою неприєднання). У 1960 р. Рада національної безпеки США прийняла рішення про недоцільність підтримки Швеції з питання володіння нею ядерною зброєю та про несхвалення самої ідеї наявності у Швеції власної військової ядерної програми. Зрештою Швеція 1968 р. підписала Договір про нерозповсюдження ядерної зброї [33].

Через дотримання постійного нейтралітету Швеції та ініційованого нею, а також Данією і Норвегією нейтрального оборонного союзу Сполучені Штати категорично відмовилися озброювати його, що зрештою призвело до вступу Данії і Норвегії у НАТО [34, с. 267].

² Конституційний закон про постійний нейтралітет Австрійської Республіки був прийнятий Національними зборами Австрії 26 жовтня 1955 р. як конституційний закон. Закон містив такі положення:

- а) з метою постійного збереження своєї зовнішньої незалежності та недоторканності своєї території Австрія, за власним бажанням, цим Законом оголошує про постійний нейтралітет. Австрія підтримуватиме і захищатиме його всіма засобами, які будуть в її розпорядженні;
- б) для забезпечення цих цілей Австрія ніколи в майбутньому не приєднається до жодних військових союзів, а також не дозволить створення військових баз іноземних держав на своїй території.

утвердженню України як суверенної держави, але, сподіваючись на тимчасовість розпаду СРСР, спромоглася закласти норми, які досі негативно позначаються на стані національної безпеки. З цього приводу слід зазначити, що положення про постійний нейтралітет для наступних поколінь парламентарів, як і для їхніх австрійських колег, стали «...предметом постійного (пере)будування. Окремі значення терміна “нейтралітет” завжди залежали від конкретного соціального контексту, в якому вони матеріалізувалися. Цей контекст мав переважний дискурсивний вплив на запити, пов’язані з нейтралітетом та політикою іноземних держав» [4, с. 24].

Закріплення нейтрального і без’ядерного статусу зумовлено не стільки власними інтересами¹, скільки потужним зовнішньополітичним тиском. Вигодоотримувачем від цього кроку були як Захід в особі США і Великої Британії, так і росія. На момент розпаду СРСР у 1991 р. Україна мала третій за обсягом ядерний арсенал у світі², щоправда, при цьому вона в кращому випадку могла розраховувати лише на блокування запуску ракет без своєї згоди.

Як зазначають вітчизняні дослідники, в середині 1990-х рр. Україна сприймалася Заходом переважно через «російську призму», а тому розглядалася як потенційно можливий стратегічний партнер Москви, що, у свою чергу, пояснює тиск на Київ у питанні позбавлення ядерного статусу. В означений період США розглядали відносини з Україною насамперед через призму ядерного роззброєння. Це заважало американським та європейським політикам усвідомити геополітичну цінність України для забезпечення європейської безпеки [36]. Ускладнювало ситуацію й те, що не були налаштовані на співпрацю зі спільної інтеграції до європейських і євроатлантичних структур східноєвропейські сусіди України (Польща, Угорщина, Чехія та Словаччина), які вбачали в ній конкурента з питання отримання економічної допомоги від Заходу і привілейованого партнера США [37].

Зі свого боку росія, міжнародно-правовий статус якої на початку 1990-х рр. знизився до регіональної, щоправда ядерної, держави, зважала на те, що наявність у Києва ядерної зброї робить його рівноправним, тому, швидше за все, не лояльним партнером на міжнародній арені. Російське політичне

¹ Заради справедливості слід визнати, що у випадку ухвалення рішення про збереження ядерного статусу і реалізацію власної воєнної ядерної програми український уряд, як і шведський уряд у 1950–1960-х рр., зіткнувся би з проблемою неспроможності її фінансового забезпечення, зважаючи на економічну кризу і неможливість отримати фінансову допомогу ані з боку країн Заходу, ані росії.

² Ядерний арсенал, розташований на території України, включав близько 1900 стратегічних боеголовок, 176 міжконтинентальних балістичних ракет (МБР) і 44 стратегічні бомбардувальники [35].

керівництво не могло не зважати на заклик З. Бжезінського, адресований ще в 1992 р. Україні, стати європейською державою [38], а також на його більш пізні висловлювання про те, що поява незалежної й суверенної Української держави змінила геополітичну карту Європи: навіть втрата контролю над країнами Балтії та Польщі не так згубна для Москви, як втрата України, оскільки без неї росія не зможе знову стати великою, впевненою в собі євразійською імперською державою (вона буде дедалі швидше перетворюватися на більш азійську державу), не зможе домінувати над неслов'янськими народами на півдні й південному сході колишнього Радянського Союзу [39, с. 92]. Навіть для умовно демократичного уряду Б. Єльцина незалежність дій українського керівництва була потужним подразником, через те, що істотно обмежувала геостратегічні можливості росії¹.

Отже, на початку 1990-х рр. Україна зіткнулася з консолідованою політичною країною Заходу і росії, які змусили українське керівництво приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (1968). Це, у свою чергу, створило правові підстави для підписання 5 грудня 1994 р. Україною, США, РФ і Великою Британією Меморандуму про гарантії безпеки (Будапештський меморандум), який містив зобов'язання України ліквідувати всю ядерну зброю². Взамін Україна отримала від сторін договору: повагу до незалежності і суверенітету та існуючих кордонів (ст. 1); зобов'язання не використовувати зброю проти територіальної цілісності чи політичної незалежності України (ст. 2); зобов'язання утримуватись від економічного тиску (ст. 3); проведення консультації державами-підписантами у випадку виникнення ситуації, внаслідок якої постає питання стосовно цих зобов'язань [41]. Слід зазначити, що Меморандум при цьому не містив механізмів, які б передбачали реалізацію вказаних гарантій, що суттєво обмежувало його ефективність.

В умовах геополітичного протистояння ані НАТО, ані Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ) не сприймали статус України як нейтральної і позаблокової держави як реальну перешкоду для інтеграції у відповідний військово-політичний блок. Це змушувало Київ як суверенну державу [42] здійснити вибір: або приєднатися до однієї з військово-політичних структур, або зберігати і надалі дотримуватися позаблокового статусу

¹ У Москві усвідомлювали, що саме через позицію українського керівництва, підтриманого українським командуванням, яке встановило контроль над частинами радянської армії, дислокованими на українській землі, не вдалося перетворити СНД на більш конфедеративний аналог СРСР.

² Певною мірою цей Меморандум нагадував Меморандум за результатами переговорів між Урядовою делегацією СРСР та Урядовою делегацією Республіки Австрія (1955), який передбачав гарантії суверенітету та недоторканності Австрії з боку чотирьох великих держав [40].

відповідно до Декларації про державний суверенітет. Зважаючи на однополярну модель світу, що склалася після розпаду СРСР, а також прагнення Москви і надалі утримувати Київ у своїй геополітичній орбіті, Україна зробила вибір на користь співпраці з Європейськими співтовариствами і НАТО.

28 червня 1996 р. Верховна Рада прийняла Конституцію України, яка, на відміну від Декларації про державний суверенітет, не містила положення про постійний нейтралітет, позаблоковий та без'ядерний статус. Слід зазначити, що хоча нормативно цей статус держави не був закріплений на конституційному рівні, як це було зроблено, наприклад, у Федеральному конституційному законі про нейтралітет Австрії [43] чи у ст. 3 Паризької мирної угоди від 20 листопада 1815 р. [44] та ст. ХСІІ Кінцевого акта Віденського конгресу від 9 червня 1815 р. [45], де Швейцарія проголошувалася нейтральною державою, Україна залишалася постійно нейтральною державою, зважаючи на те, що Декларація про державний суверенітет належить до «м'яких» джерел конституційного права.

Додатково гарантувати нейтральний і позаблоковий статус мала ст. 17 (ч. 7) Конституції, яка містила однозначну заборону на розташування на території України іноземних військових баз. Однак цінність цієї статті була нівельована п. 14 Перехідних положень Конституції, яким було передбачено: «Використання наявних військових баз на території України для тимчасового перебування іноземних військових формувань можливе на умовах оренди в порядку, визначеному міжнародними договорами України» [46]. А вже менш ніж за рік, 28 травня 1997 р. було підписано Угоду між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України [47] строком на 20 років.

10 лютого 2010 р., напередодні президентських виборів Президент В. Ющенко звернувся з конституційним поданням «Щодо надання офіційного тлумачення норми пункту 14 розділу XV “Перехідні положення” Конституції України щодо використання існуючих військових баз на території України», в якому було зазначено, що, по-перше, положення п. 14 розд. XV Конституції є перехідним, застосовується для конкретного випадку, тобто одноразово; по-друге, строк дії цього перехідного положення обумовлюється строком дії відповідного міжнародного договору України, що має бути безумовно визначеним. Тому строк дії положення та, відповідно, строк дії міжнародного договору України не можуть бути продовжені, оскільки втрачаються зміст та цільове призначення перехідних положень та нівелюється імперативний припис ч. 7 ст. 17 Конституції; по-третє, після завершення строку дії норм розд. XV Конституції мають застосовуватися лише ті поло-

ження Основного Закону, які містяться в його основній частині і мають базовий характер (тобто ч. 7 ст. 17) [48]. Очевидно, що метою конституційного подання було не допустити факту продовження дії Угоди про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України. Однак Конституційний Суд 20 квітня 2010 р. відхилив це подання [49], надавши можливість наступного дня, 21 квітня 2010 р., новообраному Президенту В. Януковичу підписати Угоду між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України (Харківські угоди), якою було продовжено дію Угоди між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України на 25 років (до 2042 р.) [50]. Слід зазначити, що у цьому разі Україна зіткнулася з ситуацією, в якій опинилася Австрія, коли Радянський Союз попри чітке законодавче визначення обсягу «постійний нейтралітет», намагався довільно трактувати цей статус Відня, наполягаючи на тому, що цей статус несумісний із членством держави в Європейському економічному співтоваристві¹.

¹ Річ у тім, що підписанню Конституційного закону про нейтралітет передувало підписання Державного договору про відновлення незалежної та демократичної Австрії (ст. 4 Договору передбачало заборону союзними та об'єднаними державами політичного чи економічного союзу між Австрією та Німеччиною; Австрія не вступає в політичний або економічний союз із Німеччиною в будь-якій формі) [51] та Меморандуму за результатами переговорів між Урядовою делегацією СРСР та Урядовою делегацією Республіки Австрії. Указаний Меморандум містив такі положення: а) дотримання вічного нейтралітету, подібного до того, який практикується Швейцарією; б) недопущення створення військових баз на території Австрії; в) закріплення декларації про нейтралітет на рівні конституційного закону; г) вживання Федеральним урядом всіх необхідних заходів для отримання міжнародного визнання декларації про нейтралітет, підтвердженої австрійським парламентом на рівні закону; д) радянський уряд готовий взяти участь у гарантуванні чотирма великими державами (СРСР, Франція, Велика Британія та США) цілісності й недоторканності австрійської території за зразком Швейцарії [40].

Австрійські правники (йдеться насамперед про директора Віденського Інституту міжнародного права А. Verdross) змогли обґрунтувати сумісність нейтралітету (як він був визначений міжнародним правом Актом про нейтралітет) з членством в ООН (а отже, і будь-якої іншої не воєнної організації) відповідно до її Статуту (доктрина А. Verdross). Зокрема правник зазначив, що на відміну від Ліги Націй, Статут якої априорі виключав нейтралітет держав-членів, Статут ООН не вимагає від держав-членів негайно вживати заходів проти агресора, а отже, адаптований до постійного нейтралітету окремих держав-членів (Рада Безпеки ООН може звільнити окремих членів від таких заходів). Нейтралітет узгоджувався виключно з обставинами воєнного часу, тоді як у мирний час його доводиться застосовувати, коли певні зобов'язання перед іншою країною можуть втягнути нейтральну державу у війну [52]). На жаль, частина вітчизняних правників як теоретиків, так і практиків часто погоджувалися під тиском влади на обґрунтування позицій, які суперечили Конституції України, чинному законодавству і вочевидь шкодили національним інтересам, зокрема забезпеченню національної безпеки.

Спираючись на результати експертизи міжнародного і національного права, австрійський уряд протягом 1956 р. наполегливо роз'яснював своє бачення цього статусу, заявляючи, що не має наміру поширювати свій нейтралітет на невійськову, тобто політичну, культурну, ідеологічну

Отже, слід визнати, що включення п. 14 у Перехідні положення Конституції, які з великою часткою ймовірності пролобіювала росія через своїх агентів впливу в українському парламенті, порушувало постійний нейтралітет і позаблоковий статус України, потенційно перешкоджало вступу до НАТО, становило безпосередню загрозу безпеці й обороні України.

Зауважимо, що усвідомлення хибності обрання постійного нейтралітету як гарантії суверенітету і національної безпеки відбулося досить швидко. Про це свідчить прийняття у 1993 р. Верховною Радою України Постанови «Про Основні напрями зовнішньої політики України» [53], в якій було зазначено таке: з огляду на геополітичне становище України проголошений нею намір стати нейтральною та позаблоковою державою має бути адаптований до нових умов і не може бути перешкодою для її участі у загальноєвропейській структурі безпеки. Включення НАТО до поняття «загальноєвропейська структура безпеки» стало прикладом розширеного тлумачення цієї категорії: у Рекомендаціях парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО було зазначено, що Північноатлантичний альянс є серцевиною нової архітектури загальноєвропейської безпеки [54; 55, с. 103].

Трансформація позиції України була цілком логічною і відповідала загальним тенденціям. Так, після приєднання Фінляндії і Швеції до Європейського Союзу у 1995 р. зовнішня та безпекова політика обох країн зазнала змін – фактично відбувся перехід від політики нейтралітету до політики позаблоковості. Оскільки ЄС – це не військово-політична організація, то вступ до об'єднання не порушив принцип позаблоковості. У результаті традиційний нейтралітет і миротворчість поступилися мінімалістському тлумаченню військового неприєднання та участі в операціях з урегулювання криз та бойових груп ЄС; політика позаблоковості розглядалася як гнучкий інструмент для адаптації зовнішньої політики обох держав до зовнішньої політики ЄС [56, с. 1].

та насамперед економічну сфери (Австрія є «вільною державою, не піддана жодним зобов'язанням; її нейтралітет має суто військову природу»). Отже, виходячи з аналізу змісту Акта про нейтралітет, Австрія вільна зробити вибір щодо повного членства в будь-якому невійськовому альянсі та організації, зокрема ООН. Проте СРСР виходив із невиправдано ширшого тлумачення, всупереч положенням Конституційного закону, посилаючись на конституційну практику Швейцарії, яка відмовилася набувати членства в ООН. Однак після угорського повстання австрійські політики все ж вдалися до ширшого (в дусі швейцарського підходу) тлумачення постійного нейтралітету, свідченням чого стала відмова від вступу до Європейського економічного співтовариства і замість цього участь у створенні Європейської асоціації вільної торгівлі [4, с. 25].

Еволюція відносин Україна – НАТО

Відносини між Україною і НАТО почали нормалізуватися після ядерного роззброєння України. Протягом 1996–2004 рр. вони мали здебільшого дипломатичний характер:

– на Мадридському саміті НАТО (1997) сторони підписали Хартію про особливе партнерство, в якій було передбачено формування розширених та поглиблених відносин між Сторонами, принципи розвитку відносин, сфери консультацій, а також зроблено наголос на підтримці суверенітету та територіальної цілісності України [57];

– 4 листопада 1998 р. Президент України своїм указом затвердив «Державну програму співробітництва України з НАТО на період до 2001 року», яка була спрямована на активізацію та поглиблення галузевої співпраці міністерств та відомств України з відповідними структурами НАТО;

– 11 січня 2003 р. Президент України з метою проведення єдиної державної політики в сфері євроатлантичної інтеграції, опрацювання проектів програм щодо поглиблення євроатлантичного вектора цієї політики та організації їх виконання створив Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції України [58].

Налагодження відносин України з НАТО не могли не викликати занепокоєння Москви. 29 вересня 2003 р. росія розпочала будівництво дамби до українського острова Тузла, що розташований на кордоні з РФ. Ці дії, які становили загрозу територіальній цілісності України, стали наочним свідченням зневаги до її суверенітету, порушенням Будапештського меморандуму.

Важливий крок на шляху від постійного нейтралітету держави до участі в системі колективної безпеки Київ зробив у березні 2008 р., надіславши офіційний лист-заявку на участь у Плані дій щодо членства (ПДЧ). Російське керівництво розцінило це рішення як «пряму загрозу» своїм геополітичним інтересам. До початку саміту в Бухаресті росія доклала значних зусиль, щоб зірвати надання Україні ПДЧ. Завдяки цим зусиллям, а також позиції окремих держав-членів НАТО (насамперед Німеччини і Франції) під час роботи Бухарестського саміту НАТО (2008) хоча і було підписано Декларацію, у § 23 якої було зазначено: «НАТО вітає євроатлантичні прагнення щодо членства в НАТО України та Грузії. Сьогодні ми дійшли згоди, що ці держави стануть членами НАТО» [59], проте, ані під час цього, ані наступних самітів НАТО Україні не надали ПДЧ.

Реакцією на прагнення Тбілісі набути членства в НАТО була збройна агресія Росії проти Грузії, розпочата 1 серпня 2008 р. Її наслідком стало подальше порушення суверенітету і територіальної цілісності Грузії – було окуповано

райони Південної Осетії. Дедалі агресивніша політика Москви дала підстави українським та іноземним експертам у рамках Мережі партнерства Україна-НАТО констатувати, що в умовах народження багатопольярного світу та формування нового центру впливу – російської федерації – вздовж кордонів України, серед зовнішніх загроз національній безпеці України слід особливу увагу приділити зростанню агресивності політики Росії, спрямованої на розширення зон геополітичного впливу на пострадянському просторі з можливим застосуванням сили проти своїх сусідів; послаблення дієвості міжнародного права та ефективності міжнародних інституцій, а отже, зменшення дієвості зовнішніх гарантій безпеки України [36].

Цілком логічно, що починаючи з 2008 р. курс України на відмову від постійного нейтралітету як гарантії власної безпеки стає дедалі очевиднішим, як і активізація зовнішньополітичного курсу на участь у системі колективної безпеки. Водночас слід визнати, що зовнішньополітичний курс України залишався непослідовним через зміну зовнішньополітичних пріоритетів президентів України. Свідченням такого коливання є скасування у листопаді 2010 р. указом Президента попередніх указів, що регламентували співробітництво України з НАТО [60], що не завадило Україні протягом 2010–2014 рр. брати участь у низці заходів під егідою НАТО.

До активізації співпраці між Україною і НАТО, яка вже не припинялася, спонукала анексія півострова Крим та встановлення Росією воєнного контролю на окремих територіях Донецької та Луганської областей після Революції Гідності (2014). У 2014 р. законодавчо був скасований позаблоковий статус¹. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» в редакції 2017 р. однією із засад зовнішньої політики України визнано поглиблення співпраці з НАТО з метою набуття членства у цій організації [62]. 24 вересня 2015 р. Президент своїм указом затвердив Воєнну доктрину, в якій було визначено такі пріоритети: реформування Збройних Сил України з метою досягнення оперативної і технічної сумісності зі збройними силами держав-членів НАТО; комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки до рівня, прийнятного для членства в ЄС і НАТО, тощо [63].

Протягом 2015–2022 рр. у рамках співпраці з НАТО відбувалися спільні навчання, запроваджувалися стандарти НАТО у Збройних Силах України, виділялися кошти на розвиток українського сектору оборони і безпеки, збільшення представництва Збройних Сил України у складі Консультативної

¹ У редакції Закону «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» 2014 р. абзац 8 ч. 2 ст. 11 містив таке положення: «поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою досягнення критеріїв, необхідних для набуття членства у цій організації» [61].

Ради НАТО, реформувалися військові напрями в українській армії, приво-дилася законодавча оборонна база до стандартів НАТО [64].

У 2018 р. було ухвалено Закон України «Про національну безпеку Укра-їни», яким серед фундаментальних національних інтересів було віднесено «інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організа-ції Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами» (п. 3 ч. 3 ст. 3) [65]. Логічним продовженням удосконалення законодавчого регулювання сфери національної безпеки стало ухвалення в 2019 р. Закону України «Про внесення змін до Консти-туції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлан-тичного договору)». Ухваленням цього Закону на конституційному рівні було остаточно визначено незворотність курсу України на вступ до НАТО [66]. Вказані конституційні новели формалізували відмову України від між-народно-правового статусу постійно нейтральної держави та позаблокового статусу, хоча для приєднання до системи колективної безпеки Україні ще доведеться пройти доволі складний шлях.

Російсько-українська війна та її вплив на політику національної безпеки України

Реформи у секторі безпеки та оборони – це тривалий і складний процес. У продовж 2015–2019 рр. Збройні Сили України в цілому були реформо-вані відповідно до стандартів НАТО. Вигодоотримувачем від підвищення боєздатності Збройних Сил України є не тільки Україна, а й НАТО і ЄС, оскільки професійна і боєздатна українська армія навіть поза членства Укра-їни в НАТО сприяє зміцненню західного флангу Альянсу. Фактично, Укра-їна, як це довела російсько-українська війна, вже сьогодні виконує функцію європейської фортеці, що робить вагомий внесок у загальну колективну безпеку НАТО [36].

24 лютого 2022 р. рф розв'язала повномасштабну війну проти України. На момент її початку вітчизняний сектор оборони був значно менший, ніж у рф, воєнний бюджет останньої перевищував український майже вдесятеро [67]. Однак, ще до початку агресії держави-члени НАТО почали постачати зброю західного зразка [68]. Це було зумовлено тим, що починаючи з 2015 р. Україна активно взаємодіяла з НАТО, унаслідок чого адаптація українських військовослужбовців до стандартів НАТО проходила досить швидко.

Західне озброєння дало змогу в перші місяці війни вистояти та не дати захопити збройними силами рф столицю. Українська армія набула реаль-

ного досвіду ведення бойових дій, чого не вистачає більшості армій держав-членів НАТО. Українська армія продемонструвала не тільки стійкість, а й здатність протистояти та стратегічно і оперативно перемагати на певних ділянках фронту російську армію, яку донедавна вважали другою армією світу. В особі України НАТО та ЄС на своїх західних кордонах отримали надійно захищену «фортецю».

Наслідки повномасштабного вторгнення рф в Україну змінили геополітичну шахівницю Європи. РФ стала сприйматися не як теоретична загроза національній безпеці сусідніх держав, а як реальна. 4 липня 2022 р. на Мадридському саміті лідерів НАТО Фінляндія та Швеція, які раніше були нейтральними, завершили переговори та вже 5 липня 2022 р. усі держави-учасниці підписали протоколи про приєднання обох держав. 4 квітня 2023 р. Фінляндія офіційно приєдналася до НАТО, кордон якого збільшився на 1300 кілометрів із російською федерацією.

Висновки

Колективна безпека на прикладі НАТО показала свою ефективність. Жодна з держав-учасниць не зазнала збройної агресії щодо своєї територіальної цілісності та суверенітету. З іншого боку, постійний нейтралітет перестав бути де-факто запорукою безпеки. З часів розпаду СРСР та, як наслідок, закінчення холодної війни реальна загроза для Заходу перестала існувати. Події 2008 р. у Грузії, анексія півострова Крим і початок локальної війни в Україні в 2014 р. не переконали західні держави щодо небезпеки з боку рф. Лише повномасштабна війна, розпочата 24 лютого 2022 р., пробудила активність у сфері безпеки та оборони і, як наслідок, реанімувала оборонно-промисловий комплекс після років стагнації.

Україна набула статусу основного оборонного фланга НАТО на сході, зміцнення української армії стало пріоритетним питанням для всього колективного Заходу. Окрім того, військові Збройних Сил України довели реальну змогу швидко навчатися та показувати реальні результати на найновітніших зразках західної військової техніки, це свідчить про те, що Україна готова до повноцінного членства в НАТО, залишається лише політична воля західних держав.

Із початком повномасштабної збройної агресії рф проти України європейські держави почали відходити від концепції постійного нейтралітету. Фінляндія стала членом НАТО, Швеція подала заявку на членство, а Швейцарія та Австрія почали частково відходити від нейтральності, відкрито підтримуючи Україну у війні.

Отже, події в Україні розпочали найбільші зміни в зовнішньополітичних поглядах держав щодо своєї безпеки з часів Другої світової війни. Українська армія, після озброєння із Заходу, стала однією з найсильніших та найдосвідченішою в Європі.

Внутрішньополітичні та геополітичні чинники здатні суттєво впливати як на визначення міжнародно-правового статусу держави, так і його еволюцію. Первісно обраний статус постійно нейтральної і позаблокової держави не позначився на діяльності України як на універсальному, так і на регіональному рівнях. Україна зруйнувала нав'язуваний їй насамперед росією імідж нейтралітету як зовнішньої політики, заснованої на ізоляціонізмі й утриманні. Національним інтересам України відповідали комплексні та довгострокові цілі таких міжнародних організацій, як Європейський Союз, НАТО, Рада Європи, СОТ та інші, статuti яких дозволяють брати участь у них багатьом державам, які дотримуються спільних цінностей і принципів, але при цьому не втрачають своєї національної ідентичності.

Україна пройшла тривалий і складний шлях від постійного нейтралітету до конституційного закріплення євроатлантичного вектора своєї зовнішньої, зокрема безпекової, політики.

Трансформація українського нейтралітету в умовах змін європейської системи безпеки цілком відповідає загальним тенденціям, про що свідчить відмова Фінляндії і Швеції від статусу постійного нейтралітету на користь участі в НАТО як організації колективної безпеки.

Питання набуття членства в НАТО як найбільш ефективна гарантія забезпечення суверенітету, територіальної цілісності й національної безпеки України нині є цілком усвідомленим не лише українським урядом, а й абсолютною більшістю суспільства. Гальмування процесу його набуття пов'язане сьогодні із продовженням війни, а в майбутньому – із можливим спротивом окремих держав-членів НАТО. Зважаючи на досвід вступу до НАТО Фінляндії і Швеції, цей сценарій є цілком імовірним. З огляду на роль нашої держави в захисті західних кордонів Північноатлантичного альянсу його колективна воля здатна здолати опонентів України.

Список використаних джерел

- [1] Ломака В. С. Правова культура безпеки та її значення для забезпечення національної безпеки. Національна безпека України в умовах нових викликів і загроз : зб. наук. статей за матеріалами наук.-практ. конф. (Харків, 19 трав. 2023 р.). Харків, 2023. С. 19–23.
- [2] Gavouneli M. Neutrality – A Survivor? *European Journal of International Law*. 2012. Vol. 23, issue 1. P. 267–273. <https://doi.org/10.1093/ejil/chr107>.

- [3] Гетьман А. П., Яковюк І. В. Архітектура європейської безпеки наприкінці XVIII – у першій половині XIX сторіччя. *Проблеми законності*. 2020. № 150. С. 8–32. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209571>.
- [4] Koran M. Austrian Neutrality: Burden of History in the Making or Moral Good Rediscovered? *Perspectives*. 2006. No. 26. P. 23–45.
- [5] Neuhold H. Permanent neutrality and non-alignrient: similarities and differences. *A Journal of International Affairs*. 1979. Vol. 35(3). P. 285–308.
- [6] Битяк Ю. П., Яковюк І. В. Стратегія національної безпеки України: на шляху оновлення. Воркшоп «Інформаційна безпека як частина національної безпеки у Східній Європі». Харків : Право, 2016. С. 86–93.
- [7] Яковюк І. В., Білоусов Є. М. Національна безпека України в умовах нових викликів європейській та євроатлантичній солідарності : монографія. Харків : «ФО-П Рубан В.В.», 2022. 148 с.
- [8] Сунгуровський М. «Нейтралітет» як «пастка» для національної безпеки України. *Військо України*. 2008. № 5. С. 8–98.
- [9] Всеукраїнське опитування Міжнародного республіканського інституту (IRI): лютий 2023. URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/national_survey_of_ukraine_iri_february_2023.html.
- [10] Антошкін В. К., Цвірова В. В. Трансформація концепції нейтралітету та позаблоковості європейських країн в умовах глобалізації. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 2. С. 161–167.
- [11] Вдовенко В. М. Політика нейтралітету і позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Київ, КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. 218 с.
- [12] Веремієнко С., Ющенко М. Інститут постійного нейтралітету у сучасному міжнародному праві. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2020. № 1(6). С. 59–63.
- [13] Гедиков Д. Статус постійно нейтральних государств в современном международном праве. *Вісник Київського університету імені Т. Шевченка*. 1999. Вип. 14. С. 41–45.
- [14] Коломієць О. В. Безпекова парадигма Скандинавського нейтралітету: на прикладі Швеції та Фінляндії. *Проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 6. С. 85–88.
- [15] Манжола В. А., Вдовенко В.М. Нейтралітет та позаблоковість у європейській системі міжнародних відносин : монографія. Київ, 2007. 167 с.
- [16] Мельник О., Клименко В. Нейтралітет у євроатлантичному вимірі: історія та сучасність. *Національна безпека та оборона*. 2012. № 2–3. С. 38–44.
- [17] Мельник Н. А. Проблема нейтралітету в зовнішній політиці України. *Політика і час*. 2007. № 4. С. 44–48.
- [18] Чистоколяний Я. В. До питання щодо конституційних засад євроатлантичного курсу України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2020. № 1. С. 19–23. <https://doi.org/10.15421/392005>.
- [19] Широв М. А. Еволюція концепції держави постійного нейтралітету. *Гілея: науковий вісник*. 2016. № 111. С. 344–346.
- [20] Яковлев А. А. Питання євроатлантичної інтеграції в сучасному конституційному процесі України. *Science Rise: Juridical Science*. 2019. № 3(9). С. 12–16. <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2019.180048>.

- [21] Зленко А. Нейтралітет чи позаблоковість: чи це в інтересах України? *Вісн.* 2009. № 8.
- [22] Чекаленко Л. Д. Позаблоковість чи нейтралітет: європейський досвід. *Зовнішні справи.* 2013. № 7. С. 16–19.
- [23] Архітектура європейської безпеки: історія становлення і розвитку : монографія: у 2 ч. / за наук. ред. професорів А. П. Гетьмана, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2020. Ч. 1 : Від Давнього Риму до Другої світової війни. 180 с.
- [24] Frederking B. Constructing post-cold war collective security. *American Political Science Review.* 2003. Vol. 97. Issue 3. P. 363–378. <https://doi.org/10.1017/S0003055403000741>.
- [25] Orakhelashvili A. *Collective Security.* Oxford : Oxford University Press, 2011. xxiii + 382 p.
- [26] Tsagourias N., White N. D. *Collective Security: theory, law and practice.* Cambridge University Press, 2013. 481 p. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139058506>.
- [27] Alberque W., Schreer B. Finland, Sweden and NATO. *Membership/Survival.* 2022. Vol. 64, issue 3. P. 67–72. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2>.
- [28] Allison R. Russia, Ukraine and state survival through neutrality. *International Affairs.* 2022. Vol. 98, issue 6. P. 1849–1872. <https://doi.org/10.1093/ia/iiaa230>.
- [29] Wieslander A. «The Hultqvist doctrine» – Swedish security and defence policy after the Russian annexation of Crimea. *Defence Studies.* 2022. Vol. 22, issue 01. P. 35–59. <https://doi.org/10.1080/14702436.2021.1955619>.
- [30] Дорул О. Нейтралітет Республіки Молдова в геополітичній архітектурі чорноморського регіону в контексті сучасних інтеграціоністських трансформацій. *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale.* 2014. Т. 32. № 2. С. 59–67.
- [31] Мельничук Г. Нейтральний статус як гарантія національної безпеки Республіки Молдова. *Русин.* 2010. № 2. С. 123–126.
- [32] Соколов В., Бахтиєв Р. Туркменістан: шлях до нейтралітету. *Політичний менеджмент.* 2008. № 6. С. 90–96.
- [33] Cole P. M. Atomic bombast: Nuclear weapon decisionmaking in Sweden, 1946–72. *The Washington Quarterly.* 2010. Vol. 20, issue 2. P. 233–251. <https://doi.org/10.1080/01636609709550250>.
- [34] Яковюк І. В., Орловський Р. Р. Європейське оборонне співтовариство: витoki становлення інтеграції в оборонній сфері. *Проблеми законності.* 2017. Вип. 139. С. 264–277. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.139.115332>.
- [35] Ukraine, Nuclear Weapons, and Security Assurancesata Glance. URL: <https://www.armscontrol.org/factsheets/Ukraine-Nuclear-Weapons>.
- [36] Гетьман А. П., Яковюк І. В. Стратегія національної безпеки України: історія запізнілих реформ. *Проблеми законності.* 2019. Вип. 147. С. 8–22. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.147.186338>.
- [37] Битяк Ю. П., Яковюк І. В. Субрегіональна інтеграція країн Центральної та Східної Європи: уроки для України. *Становлення та розвиток науки європейського права в Україні. Liber amicorum до 70-річчя проф. В. Муравйова : монографія ; за заг. ред. К. Смирнової.* Одеса : Фенікс, 2017. С. 149–174.
- [38] Бжезінський З. Україна має стати європейською державою. *Сучасність.* 1992. № 9. С. 125–126.
- [39] Brzezinski Z. (1997). *The grand chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives.* Basic Books 240 p.

- [40] Memorandum über die Ergebnisse der Besprechungen zwischen der Regierungsdelegation der Sowjetunion und der Regierungsdelegation der Republik Österreich. Retrieved from https://www.cvce.eu/en/obj/memorandum_uber_die_besprechungen_der_sowjetunion_und_osterreich_15_april_1955-de-63977731-04e8-4657-87fa-1d48c3ea6a18.html.
- [41] Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text.
- [42] Butyak Yu., Yakovyuk I., Tragniuk O., Komarova T., Shestopal S. The State Sovereignty and Sovereign Rights: The Correlation Problem. *Man In India*. 2017. No. 97. P. 577–588.
- [43] Federal Constitutional Law on the Neutrality of Austria. URL: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1955_211/ERV_1955_211.pdf.
- [44] Second Treaty of Paris. November 20, 1815. URL: <https://www.napoleon-empire.net/en/official-texts/treaty-of-paris-1815.php>.
- [45] Final Act of the Congress of Vienna/General Treaty. 1815. URL: <https://www.dipublico.org/100513/final-act-of-the-congress-of-viennageneral-treaty-1815/>.
- [46] Конституція України : офіц. текст від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 24.05.2023).
- [47] Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 28.05.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076#Text (дата звернення: 24.05.2023).
- [48] Конституційне подання Президента України про офіційне тлумачення норми пункту 14 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України в її системному взаємозв'язку з частиною сьомою статті 17 Основного Закону України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002100-10#Text> (дата звернення: 24.05.2023).
- [49] Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень пункту 14 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України у системному зв'язку з частиною сьомою статті 17 Основного Закону України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026u710-10#Text> (дата звернення: 24.05.2023).
- [50] Угода між Україною та Російською Федерацією з питань перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України від 21.04.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_359#Text (дата звернення: 24.05.2023).
- [51] State Treaty for the Re-establishment of an Independent and Democratic Austria. Vienna, 15 May 1955. URL: https://www.cvce.eu/content/publication/1999/3/2/5c586461-7528-4a74-92c3-d3eba73c2d7d/publishable_en.pdf.
- [52] Verdross A. Austria's Permanent Neutrality and the United Nations Organization. *The American Journal of International Law*. 1956. Vol. 50, issue 1. P. 61–68.
- [53] Про Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 37. Ст. 379.
- [54] Рекомендації парламентських слухань про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 51. Ст. 374.

- [55] Про взаємовідносини та співробітництво України з НАТО: Парламентські слухання / О. О. Зарубинський, І. І. Мисик, С. О. Дворник та ін. Київ, 2003.
- [56] Kociara M. The Europeanization of security identity. The comparison case study of the Swedish and Finnish non-alignment policies : Master thesis. Spring, 2021. 61 p.
- [57] Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text (дата звернення: 24.05.2023).
- [58] Хронологія відносин Україна – НАТО. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/hronologiya-vidnosin-ukrayina-nato>.
- [59] Декларація Бухарестського саміту, прийнята главами держав і урядів, що взяли участь у засіданні Північноатлантичної ради в Бухаресті 3 квітня 2008 р. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natolive/official_texts_8443.htm.
- [60] Про ліквідацію Міжвідомчої комісії з питань підготовки України до вступу в НАТО: Указ Президента від 02.04.2010 р. № 496/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496/2010#Text> (дата звернення: 24.05.2023).
- [61] Про внесення змін до деяких законів України щодо відмови України від здійснення політики позаблоковості : Закон України від 23.10.2014 р. № 35-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19#n11> (дата звернення: 24.05.2023).
- [62] Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення: 24.05.2023).
- [63] Прорішення Ради національної безпеки і оборони України від 02.09.2015 р. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>. (дата звернення: 24.05.2023).
- [64] Relations with Ukraine. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm#deep.
- [65] Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 24.05.2023).
- [66] Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України від 07.02.2019 р. № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n2> (дата звернення: 24.05.2023).
- [67] Angela Dewan. Ukraine and Russia's militaries are David and Goliath. Here's how they compare. 2022. URL: <https://edition.cnn.com/2022/02/25/europe/russia-ukraine-military-comparison-intl/index.html>.
- [68] Баркар Д. Військова допомога Україні. Які країни надають зброю і хто блокує постачання? 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyskova-dopomoha-ukrayini-yaki-krayiny-nadayut-zbroyu-i-khto-blokuye-postachannya/31665534.html>.

References

- [1] Lomaka, V.S. (May 19, 2023). Legal culture of security and its significance for ensuring national security. In *National security of Ukraine in the conditions of new challenges and threats: collectionscient. articles based on the materials of the scient. and pract. conf.* (pp. 19-23). Kharkiv.

- [2] Gavouneli, M. (2012). Neutrality – A Survivor? *European Journal of International Law*, 23(1), 267-273. <https://doi.org/10.1093/ejil/chr107>.
- [3] Hetman, A.P., & Yakovyuk, I.V. (2020). Architecture of European security at the end of the 18th - in the first half of the 19th century. *Problems of legality*, 150, 8-32. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209571>.
- [4] Koran, M. (2006). Austrian Neutrality: Burden of History in the Making or Moral Good Rediscovered? *Perspectives*. No. 26. R. 23-45.
- [5] Neuhold, H. (1979). Permanent neutrality and non-alignment: similarities and differences. *A Journal of International Affairs*, 35(3), 285-308.
- [6] Bityak, Yu.P., & Yakovyuk, I.V. (2016). Ukraine's national security strategy: on the way to renewal. Workshop "Information security as part of national security in Eastern Europe". Kharkiv: Pravo, pp. 86-93.
- [7] Yakovyuk, I.V., & Bilousov, E.M. (2022). *National security of Ukraine in the conditions of new challenges to European and Euro-Atlantic solidarity*. Kharkiv: "FO-P Ruban V.V."
- [8] Sungurovsky, M. (2008). "Neutrality" as a "trap" for the national security of Ukraine. *Army of Ukraine*, 5, 8-98.
- [9] National survey of the International Republican Institute (IRI): February 2023. Retrieved from https://ratinggroup.ua/research/ukraine/national_survey_of_ukraine_iri_february_2023.html.
- [10] Antoshkin, V.K., & Tsvirova, V.V. (2013). Transformation of the concept of neutrality and non-alignment of European countries in the conditions of globalization. *Strategic priorities*, 2, 161-167.
- [11] Vdovenko, V.M. (2006). *The policy of neutrality and non-alignment in the modern architecture of European security*. PhD Thesis. Kyiv.
- [12] Veremienko, S., & Yushchenko, M. (2020). Institute of permanent neutrality in modern international law. *Actual problems of legal science and practice*, 1(6), 59-63.
- [13] Gedykov, D. (1999). The status of permanently neutral states in modern international law. *Bulletin of T. Shevchenko Kyiv University*, 14, 41-45.
- [14] Kolomiets, O.V. (2013). The security paradigm of Scandinavian neutrality: on the example of Sweden and Finland. *Problems of international relations*, 6, 85–88.
- [15] Manzhola, V.A., & Vdovenko, V.M. (2007). Neutrality and Non-Blockade in the European System of International Relations. Kyiv.
- [16] Melnyk, O., & Klymenko, V. (2012). Neutrality in the Euro-Atlantic dimension: history and modernity. *National security and defense*, 2-3, 38-44.
- [17] Melnyk, N.A. (2007). The problem of neutrality in the foreign policy of Ukraine. *Politics and time*, 4, 44-48.
- [18] Chistokolyany, Y.V. (2020). On the question of the constitutional foundations of Ukraine's Euro-Atlantic course. *Actual problems of domestic jurisprudence*, 1, 19-23. <https://doi.org/10.15421/392005>.
- [19] Shirov, M.A. (2016). Evolution of the concept of a state of permanent neutrality. *Gilea: Scientific Bulletin*, 111, 344-346.
- [20] Yakovlev, A.A. (2019). Issues of Euro-Atlantic integration in the modern constitutional process of Ukraine. *Science Rise: Juridical Science*, 3(9), 12-16. <https://doi.org/10.15421/392005>.

- [21] Zlenko, A. (2009). Neutrality or non-alignment: is it in the interests of Ukraine? *Viche*, 8.
- [22] Chekalenko, L.D. (2013). Non-alignment or neutrality: European experience. *Foreign affairs*, 7, 16-19.
- [23] Hetman, A.P., & Yakovyuk, I.V. (Eds.). (2020). *Architecture of European security: the history of formation and development*. In 2 hours. Kharkiv: Law. Part 1: From Ancient Rome to World War II.
- [24] Frederking, B. (2003). Constructing post-cold war collective security. *American Political Science Review*, 97(3), 363-378. <https://doi.org/10.1017/S0003055403000741>.
- [25] Orakhelashvili, A. (2011). *Collective Security*. Oxford: Oxford University Press.
- [26] Tsagourias, N., & White, N.D. (2013). *Collective Security: theory, law and practice*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139058506>.
- [27] Alberque, W., & Schreer, B. (2022). Finland, Sweden and NATO. *Membership/Survival*, 64(3), 67-72. <https://doi.org/10.1080/00396338.2022.2>.
- [28] Allison, R. (2022). Russia, Ukraine and state survival through neutrality. *International Affairs*, 98(6), 1849-1872. <https://doi.org/10.1093/ia/iia230>.
- [29] Wieslander, A. (2022). "The Hultqvist doctrine" – Swedish security and defense policy after the Russian annexation of Crimea. *Defense Studies*, 22(01), 35-59. <https://doi.org/10.1080/14702436.2021.1955619>.
- [30] Dorul, O. (2014). Neutrality of the Republic of Moldova in the geopolitical architecture of the Black Sea region in the context of modern integrationist transformations. *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, 32(2), 59-67.
- [31] Melnychuk, H. (2010). Neutral status as a guarantee of national security of the Republic of Moldova. *Rusyn*, 2, 123-126.
- [32] Sokolov, V., & Bakhtiyev, R. (2008). Turkmenistan: the path to neutrality. *Political management*, 6, 90-96.
- [33] Cole, P.M. (2010). Atomic bombast: Nuclear weapon decision making in Sweden, 1946–72. *The Washington Quarterly*, 20(2), 233-251. <https://doi.org/10.1080/01636609709550250>.
- [34] Yakovyuk, I.V., & Orlovskyy, R.R. (2017). European Defense Community: Origins of Integration in the Defense Sphere. *Problems of legality*, 139, 264-277. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.139.115332>.
- [35] Ukraine, Nuclear Weapons, and Security Assurances at a Glance. Retrieved from <https://www.armscontrol.org/factsheets/Ukraine-Nuclear-Weapons>.
- [36] Getman, A.P., & Yakoviuk, I.V. (2019). The Strategy of the National Security of Ukraine: History of Reforms. *Problems of Legality*, 147, 8-22. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.147.186338>.
- [37] Bityak, Yu.P., & Yakovyuk, I.V. (2017). Subregional integration of the countries of Central and Eastern Europe: lessons for Ukraine. In *Formation and development of the science of European law in Ukraine. Liberamoricum to the 70th anniversary of prof. V. Muravyova*. Odesa: Phoenix, pp. 149-174.
- [38] Brzezinskiy, Z. (1992). Ukraine must become a European state. *Modernity*, 9, 125-126.
- [39] Brzezinski, Z. (1997). *The grand chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*. Basic Books.
- [40] Memorandum über die Ergebnisse der Besprechungen zwischen der Regierungsdelegation der Sowjetunion und der Regierungsdelegation der Republik Österreich. Retrieved

- from https://www.cvce.eu/en/obj/memorandum_uber_die_besprechungen_der_sowjetunion_und_osterreich_15_april_1955-de-63977731-04e8-4657-87fa-1d48c3ea6a18.html.
- [41] Memorandum on security guarantees in connection with the accession of Ukraine to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text.
- [42] Bytyak, Yu., Yakovyuk, I., Tragniuk, O., Komarova, T., & Shestopal, S. (2017). The State Sovereignty and Sovereign Rights: The Correlation Problem. *Man In India*, 97, 577-588.
- [43] Federal Constitutional Law on the Neutrality of Austria. Retrieved from https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1955_211/ERV_1955_211.pdf.
- [44] Second Treaty of Paris. (November 20, 1815). Retrieved from <https://www.napoleon-empire.net/en/official-texts/treaty-of-paris-1815.php>.
- [45] Final Act of the Congress of Vienna/General Treaty. (1815). Retrieved from <https://www.dipublico.org/100513/final-act-of-the-congress-of-viennageneral-treaty-1815/>.
- [46] Constitution of Ukraine. (June 28, 1996). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
- [47] Agreement between Ukraine and the Russian Federation on the status and conditions of the Black Sea Fleet of the Russian Federation on the territory of Ukraine. (May 28, 1997). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_076#Text.
- [48] Constitutional submission of the President of Ukraine on the official interpretation of the norm of clause 14 of chapter XV "Transitional provisions" of the Constitution of Ukraine in its systemic relationship with part seven of article 17 of the Basic Law of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002100-10#Text>.
- [49] Resolution of the Constitutional Court of Ukraine on the refusal to open constitutional proceedings in the case based on the constitutional submission of the President of Ukraine regarding the official interpretation of the provisions of clause 14 of Chapter XV «Transitional Provisions» of the Constitution of Ukraine in systemic connection with part seven of Article 17 of the Basic Law of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v026u710-10#Text>.
- [50] Agreement between Ukraine and the Russian Federation on the stay of the Black Sea Fleet of the Russian Federation on the territory of Ukraine. (April 21, 2010). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_359#Text. April.
- [51] State Treaty for the Re-establishment of an Independent and Democratic Austria (Vienna, May 15, 1955). Retrieved from https://www.cvce.eu/content/publication/1999/3/2/5c586461-7528-4a74-92c3-d3eba73c2d7d/publishable_en.pdf.
- [52] Verdross, A. (1956). Austria's Permanent Neutrality and the United Nations Organization. *The American Journal of International Law*, 50(1), 61-68.
- [53] Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 3360-XII "On the Main Directions of Ukraine's Foreign Policy". (July 07, 1993). *Verkhovna Rada of Ukraine*, 37, 379.
- [54] Recommendations of parliamentary hearings on relations and cooperation between Ukraine and NATO. (2002). *Verkhovna Rada of Ukraine*, 51, 374.
- [55] Zarubynskiy, O.O., Mysyk, I.I., & Dvornyk, S.O. (2003). About Ukraine's relations and cooperation with NATO: Parliamentary hearings. Kyiv.
- [56] Kociara, M. (2021). The Europeanization of security identity. The comparison case study of the Swedish and Finnish non-alignment policies. Master thesis. Spring.
- [57] Charter on a special partnership between Ukraine and the North Atlantic Treaty Organization. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text.

- [58] Chronology of Ukraine-NATO relations. Retrieved from <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/hronologiya-vidnosin-ukrayina-nato>.
- [59] Declaration of the Bucharest Summit, adopted by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Bucharest on April 3, 2008. Retrieved from https://www.nato.int/cps/uk/natolive/official_texts_8443.htm.
- [60] Decree of the President of Ukraine No. 496/2010 "On the liquidation of the Interagency Commission on Ukraine's Preparation for NATO Accession". (April 2, 2010). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496/2010#Text>.
- [61] Law of Ukraine No. 35-VIII "On amendments to some laws of Ukraine regarding Ukraine's refusal to implement non-alignment policy". (December 23, 2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/35-19#n11>.
- [62] Law of Ukraine No. 2411-VI "On the principles of domestic and foreign policy". (July 1, 2010). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
- [63] Decree of the President of Ukraine No. 555/2015 "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 2, 2015 "On the new edition of the Military Doctrine of Ukraine". (September 24, 2015). Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.
- [64] Relations with Ukraine. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_37750.htm#deep.
- [65] Law of Ukraine No. 2469-VIII "On the national security of Ukraine". (June 21, 2018). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
- [66] Law of Ukraine No. 2680-VIII "On amendments to the Constitution of Ukraine (regarding the strategic course of the state to acquire full membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization)". (February 7, 2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n2>.
- [67] Angela, Dewan. (2022). Ukraine and Russia's militaries are David and Goliath. Here's how they compare. Retrieved from <https://edition.cnn.com/2022/02/25/europe/russia-ukraine-military-comparison-intl/index.html>.
- [68] Barkar, D. (2022). *Military aid to Ukraine. Which countries provide weapons and who blocks the supply?* Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/viyskova-dopomoha-ukrayini-yaki-krayiny-nadayut-zbroju-i-khto-blokuye-postachannya/31665534.html>.

Максим Сергійович Ромчук

аспірант

НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування

Національної академії правових наук України

61024, вул. Чернишевська, 80, Харків, Україна

e-mail: romchuk99maxim@gmail.com

ORCID 0009-0003-4849-1507

Maksyn S. Romchuk

Postgraduate Student

Research Institute of State Building and Local Self-Government

of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 80 Chernyshevskaya Str., Kharkiv, Ukraine

e-mail: romchuk99maxim@gmail.com

ORCID 0009-0003-4849-1507

Рекомендоване цитування: Ромчук М. С. Від нейтрального статусу до курсу на колективну безпеку: еволюція підходів України до забезпечення національної безпеки. *Проблеми законності*. 2023. Вип. 161. С. 30–56. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.161.280117>.

Suggested Citation: Romchuk, M.S. (2023). From Neutral Status to a Course Towards Collective Security: Evolution of Ukraine's Approaches to Ensuring National Security. *Problems of Legality*, 161, 30-56. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.161.280117>.

Статтю подано / Submitted: 24.05.2023

Доопрацьовано / Revised: 05.06.2023

Схвалено до друку / Accepted: 12.06.2023

Опубліковано / Published: 30.06.2023